

DOI 10.33099/2618-1614-2020-11-2-42-45

УДК: 327.51:355.09+326.1

Л. В. Кримець,

доктор філософських наук, старший науковий співробітник, провідний науковий співробітник науково-дослідної лабораторії (соціально-гуманітарних проблем) кафедри суспільних наук Національного університету оборони України імені Івана Черняхівського,

О. С. Бойченко,

кандидат технічних наук, начальник науково-дослідної лабораторії забезпечення охорони державної таємниці та захисту інформації наукового центру Житомирського військового інституту імені С. П. Корольова,

Б. В. Кримець,

головний спеціаліст відділу Центрального управління охорони державної таємниці та захисту інформації Генерального штабу Збройних Сил України

Аналіз основних методологічних засад, закладених у проєкт доктрини зі скритого управління військами (силами)

Метою статті є аналіз основних методологічних засад, закладених у проєкт Доктрини зі скритого управління військами (силами), розроблений робочою групою офіцерів Житомирського військового інституту імені С. П. Корольова спільно із Центральним управлінням охорони державної таємниці та захисту інформації Генерального штабу Збройних Сил України. Ця Доктрина є системою поглядів на порядок організації, забезпечення та контролю стану скритого управління військами (силами) під час застосування сил оборони та їх підготовки до застосування. Документ ґрунтується на досвіді управління військами (силами) під час навчання і мобілізаційних заходів, під час застосування підрозділів охорони державної таємниці та захисту інформації в процесі проведення антитерористичної операції (операції Об'єднаних сил) на сході України, а також ураховує світовий досвід ведення воєнних дій у воєнних конфліктах та досвід країн – членів і партнерів НАТО.

Ключові слова: доктринальні документи Збройних Сил України, АJP-3, скрите управління військами (силами), армії країн – членів НАТО, Збройні Сили України.

© Л. В. Кримець, О. С. Бойченко, Б. В. Кримець, 2019

Актуальність. Співпраця між Україною й НАТО в галузі реформування структур безпеки та оборони є вирішальною для продовження трансформації безпекової позиції України й залишається важливою складовою поточних демократичних перетворень. Керівництво Північноатлантичного альянсу зазначає, що «суверенна, незалежна та стабільна Україна, твердо віддана демократії та верховенству закону, є ключовою для євроатлантичної безпеки» [1].

Відповідно до Доктрини об'єднаних сил НАТО (Allied Joint Doctrine, AJP-01), під час сучасних операцій існує ймовірність співпраці сил НАТО зі збройними силами країн, котрі не є членами НАТО, навіть у рамках командної структури НАТО (NCS). Країни, які не є членами НАТО, можуть підсилювати політичну вагу й легітимність операції, а також надавати додаткові військові підрозділи. Користь від співпраці зі збройними силами країн, які не є членами НАТО, є більшою, ніж будь-які проблеми з оперативною сумісністю [2].

З метою наблизити спроможності Збройних Сил України до вимог Північноатлантичного альянсу робоча група офіцерів Житомирського військового інституту імені С. П. Корольова спільно із Центральним управлінням охорони державної таємниці та захисту інформації Генерального штабу Збройних Сил України розробила Доктрину зі скритого управління військами (силами) (далі – Доктрина) – документ, який визначає порядок підготовки, організації, забезпечення та контролю стану скритого управління військами (силами) під час виконання завдань за прийнятими сценаріями виникнення й розвитку ситуацій воєнного характеру, а також принципи та підходи до їх застосування.

Метою статті є аналіз основних методологічних засад, закладених у проєкт Доктрини зі скритого управління військами (силами) Збройних Сил України.

Виклад основного матеріалу. Доктрина зі скритого управління військами (силами) Збройних Сил України розроблена на основі аналізу стандартів та керівних документів НАТО, серед яких: Allied Joint Doctrine (AJP-01), Allied Joint Doctrine for the Conduct of Operations (AJP-3), Allied Joint Doctrine for Information Operations (AJP-3.10), Allied Joint Doctrine for Operations Security and Deception (AJP-3.10.2), NATO Glossary of Terms and Definitions (AAP-06).

Правовою основою Доктрини є Конституція України, закони України, акти Президента України, Верховного Головнокомандувача Збройних Сил України, Кабінету Міністрів України з питань національної безпеки та оборони України, а також міжнародні договори, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України. Під час роботи члени робочої групи керувалися вимогами Тимчасового порядку оформлення військових публікацій у Збройних Силах України, затвердженого наказом Генерального штабу Збройних Сил України № 460 від 26 грудня 2018 р. [3].

Відповідно до змісту стандарту НАТО АJP-01 доктрина визначається як «основні принципи, якими керуються військові сили під час своїх дій для досягнення (поставлених) цілей. Доктрина – це документ, керуватися яким необхідно обов'язково, але застосовувати його положення треба творчо» [2].

У свою чергу, розроблена Доктрина зі скритого управління військами (силами) Збройних Сил України є системою поглядів на порядок організації, забезпечення та контролю стану скритого управління військами (силами) під час застосування сил оборони та їх підготовки до застосування.

Слід зазначити, що відповідно до стандарту НАТО ААР-06 безпека – це умова, котра досягається, коли важлива інформація, матеріальні засоби, персонал, діяльність та об'єкти захищені від шпигунства, диверсій, підривної діяльності, тероризму і збитків, а також від втрати чи несанкціонованого розголошення [4].

Відповідно до стандарту НАТО АJP-3.10.2 основною вимогою досягнення взаємосумісності сил Альянсу в частині забезпечення безпеки є впровадження спільних підходів до планування та проведення операцій і підготовки персоналу на основі дотримання спільних вимог і відповідальності [5].

Відповідно до стандарту НАТО АJP-3 забезпечення безпеки є одним з основних принципів планування та організації спільних і багатонаціональних операцій. Активні й пасивні заходи забезпечення безпеки та скритості під час планування та здійснення операцій допомагають протидіяти поширенню критично важливої інформації [6].

Доктрина зі скритого управління військами (силами) є найвищим документом в ієрархії доктринальних документів Збройних Сил України та є аналогом відповідних доктрин НАТО за напрямом АJP-3 (планування, ведення та оцінювання відповідності спланованим діям в об'єднаних операціях) у частині забезпечення скритості управління військами (силами).

Доктрина ґрунтується на досвіді управління військами (силами) під час навчань і мобілізаційних заходів, під час застосування підрозділів охорони державної таємниці та захисту інформації в процесі проведення антитерористичної операції (операції Об'єднаних сил) на сході України, а також ураховує світовий досвід ведення воєнних дій у воєнних конфліктах і досвід країн – членів та партнерів НАТО.

З урахуванням положень керівних доктрин НАТО в тексті Доктрини зі скритого управління військами (силами) Збройних Сил України зазначено, що до управління військами як процесу висуваються вимоги, виконання яких є необхідною передумовою досягнення його мети. Основними з них є оперативність, стійкість, безперервність, скритність та якість.

Скритність управління військами (силами) є важливою умовою застосування сил оборони держави та має на меті забезпечити збереження в таємниці від противника

замислу і заходів підготовки та застосування військ (сил).

Автори Доктрини зі скритого управління військами (силами) підкреслюють, що управління військами (силами), яке здійснюється з виконанням вимог скритості, називається скритим.

У тексті документа вказано, що скрите управління військами (силами) – це управління військами (силами), яке організоване з дотриманням вимог скритості та має на меті збереження в таємниці від противника та інших сторонніх осіб інформації щодо управління військами (силами) та/або їхньої діяльності й визначає комплекс заходів з упровадження та безумовного дотримання вимог режиму секретності, технічного захисту інформації, безпеки застосування спеціальних видів зв'язку та криптографічного захисту інформації, протидії технічним розвідкам, захисту іншої інформації з обмеженим доступом з використанням засобів і систем захисту інформації, протидії технічним розвідкам.

Відповідно, система скритого управління військами (силами) – це сукупність (комплекс) організаційно-правових, інженерно-технічних, криптографічних та інших заходів, спрямованих на запобігання розголошенню секретної інформації та втратам її матеріальних носіїв, засобів і суб'єктів, які провадять діяльність у сфері охорони державної таємниці, криптографічного захисту інформації, технічного захисту інформації та протидії технічним розвідкам, об'єднаних з метою організації та забезпечення скритого управління військами відповідно до законодавства й керівних документів.

Досить детально в тексті документа проаналізовані вимоги скритості управління військами (силами).

Скритість управління військами (силами) досягається впровадженням і безумовним виконанням комплексу заходів з охорони державної таємниці, криптографічного захисту інформації, технічного захисту інформації, протидії технічним розвідкам і надання електронних довірчих послуг шляхом створення ефективної системи скритого управління військами (силами), яка дає змогу забезпечити керованість, стійкість, надійність, живучість і безпеку скритого управління військами (силами) та досягнення мети управління вдень і вночі в будь-яких умовах діяльності військ, внутрішнього та зовнішнього впливу, погодних умовах, умовах місцевості тощо.

У Доктрині зазначено, що вимогами скритості управління військами (силами) є:

- додержання вимог режиму секретності;
- розмежування доступу (обмеження кола допущених осіб) до оперативних (бойових) документів;
- використання для постановки завдань підлеглим методу особистого спілкування (індивідуального доведення);
- застосування для доведення секретної інформації та інформації з обмеженим доступом виключно засобів (систем) криптографічного захисту інформації та спеціального зв'язку, допущених до експлуатації встановленим

порядком, із суворим дотриманням вимог правил користування засобами криптографічного захисту інформації та вимог з безпеки застосування засобів спеціального зв'язку;

- заборона використання для управління військами відкритих (не допущених до обробки) систем (каналів) зв'язку;

- застосування атестованих комплексів технічного захисту інформації на об'єктах інформаційної діяльності, де обробляється (озвучується чи циркулює в засобах електронно-обчислювальної техніки) інформація, яка становить державну таємницю;

- застосування комплексних систем захисту інформації з підтверженою відповідністю в автоматизованих системах, у яких обробляється секретна інформація та інформація з обмеженим доступом;

- застосуванням для доступу до інформації в автоматизованих системах надійних схем електронної ідентифікації з високим рівнем довіри та застосуванням кваліфікованих електронних довірчих послуг;

- упровадження заходів протидії технічним розвідкам на об'єктах протидії;

- приховане розміщення і переміщення пунктів управління та маскування;

- своєчасне виявлення та закриття можливих каналів витоку секретної інформації, а також аудиту інформаційної безпеки (захисту інформації з обмеженим доступом) у системі управління військами.

У тексті Доктрини також підкреслено, що склад і зміст вимог скритності управління військами (силами) в операціях завжди залежатиме від конкретних умов обстановки, резерву часу, рішень командувачів (командирів, начальників) і завдань військ.

Проаналізуємо основні методологічні засади, закладені в текст документа. Загальні принципи скритого управління військами (силами), зазначені в тексті Доктрини, характеризуються тим, що мають універсальний характер і впливають на всі ланки управління військами (силами).

Відповідно до тексту Доктрини зі скритого управління військами (силами) до загальних **принципів** скритого управління військами (силами) належать: цілеспрямованість, плановість, забезпеченість, підпорядкованість, взаємосумісність, відповідальність і професіоналізм.

Принцип цілеспрямованості визначає чітку постановку цілей (завдань) перед кожним підрозділом.

Принцип плановості скритого управління військами (силами) передбачає складання плану скритого управління військами (силами) та його реалізацію. Спланованість полягає в нормалізації умов виконання поставлених завдань щодо організації та забезпечення скритого управління військами (силами) та їх розподілі між виконавцями, в координації дій виконавців та їх інструктуванні, а також в організації та контролі виконання кожного етапу плану скритого управління військами (силами).

Принцип забезпеченості скритого управління військами полягає в усебічному забезпеченні процесу скритого управління шляхом розрахунку сил та засобів системи скритого управління військами (силами), необхідних для проведення операції, а також визначення порядку доукомплектування підпорядкованих підрозділів визначеними силами й засобами системи скритого управління військами (силами).

Принцип підпорядкованості скритого управління військами (силами) полягає у відокремленні рівнів управління військами (силами) і підпорядкованості нижчих рівнів вищим з одночасним розмежуванням скритого управління військами (силами) на кожному рівні управління.

Принцип взаємосумісності охоплює сумісність підрозділів та оперативну (організаційно-технічну) сумісність і полягає в узгодженості та стандартизації організаційно-штатних структур органів (підрозділів) охорони державної таємниці і захисту інформації та організаційно-технічних заходів, що впроваджуються.

Принцип відповідальності полягає в безумовному виконанні вимог скритності управління військами (силами) незалежно від посад і військових звань військово-службовців, які залучаються до підготовки й застосування військ (сил).

Принцип професіоналізму полягає в залученні до виконання завдань скритого управління військами (силами) військовослужбовців з відповідною військовою спеціальністю (підготовкою).

Досить змістовною є наведена в тексті Доктрини класифікація методів виконання вимог скритності управління військами (силами).

Відповідно до тексту документа, методи виконання вимог скритності управління військами (силами) визначають порядок дій для забезпечення захисту інформації, яка циркулює в системі управління військами (силами).

За ступенем прояву активності дії (впливу) методи виконання вимог скритності управління військами (силами) поділяються на пасивні, активні та інтерактивні.

За способом дії (впливу) методи виконання вимог скритності управління військами (силами) поділяються на інженерно-технічні, організаційно-розпорядницькі, соціально-психологічні.

Інженерно-технічні методи забезпечення скритності управління військами (силами) охоплюють сукупність заходів, спрямованих на запобігання або ускладнення добування засобами технічної розвідки інформації щодо управління військами (силами) та/або їх діяльності.

Організаційно-розпорядницькі методи виконання вимог скритності управління військами (силами) охоплюють усі засоби впливу на посадових осіб шляхом визначення їхніх обов'язків, повноважень у частині захисту секретної інформації та іншої інформації з обмеженим доступом, установа кола повноважень, прав та обов'язків осіб, відповідальних за організацію,

забезпечення та контроль стану скритності управління військами (силами).

Соціально-психологічні методи виконання вимог скритності управління військами (силами) охоплюють сукупність засобів впливу на посадових осіб, застосування яких дасть змогу підвищити соціальну активність, мотивацію та відповідальність особового складу щодо виконання вимог скритності управління військами (силами).

Висновок. З огляду на викладене слід зазначити, що з метою активізації процесів досягнення Збройними Силами України відповідності критеріям членства в НАТО шляхом прискорення внутрішньодержавних реформ, переведення сектору безпеки та оборони України на стандарти НАТО і покращення взаємосумісності Збройних Сил України з арміями держав – членів НАТО члени робочої групи враховують у структурі і змісті Доктрини зі скритого управління військами (силами) Збройних Сил України загальні принципи і положення, які визначають засади скритого управління військами в арміях країн – членів НАТО.

Відповідно до директиви Генерального Штабу Збройних Сил України розробка Доктрини зі скритого управління військами (силами) Збройних Сил України покладеться на Центральне управління охорони державної таємниці та захисту інформації Генерального штабу

Збройних Сил України за участю Житомирського військового інституту імені С. П. Корольова. Усі питання, що стосуються цієї Доктрини, просимо надсилати до наукового центру Житомирського військового інституту імені С. П. Корольова на адресу: 10004, м. Житомир, проспект Миру, 22, Житомирський військовий інститут імені С. П. Корольова, АСУ «Дніпро», zvivr@kvdv.dod.ua.

Перелік літератури

1. Relations with Ukraine [Електронний ресурс] / NATO. – Режим доступу: https://www.nato.int/cps/en/natolive/topics_37750.htm.
2. Allied Joint Doctrine : NATO Standard AJP-01 / NATO. – Edition E Version 1. – Brussels : NATO Standardization Office (NSO), 2017. – 88 p.
3. Тимчасовий порядок оформлення військових публікацій у Збройних Силах України : затверджений наказом Генерального штабу Збройних Сил України № 460 від 26 грудня 2018 р.
4. NATO Glossary of Terms and Definitions : [NATO Allied publication] AAP-06 / NATO. – Edition 2019. – Brussels : NATO Standardization Office (NSO), 2019. – xxiv, 271 p.
5. Allied Joint Doctrine for Operations Security and Deception : NATO Standard AJP-3.10.2 / NATO. – Edition A Version 2. – Brussels : NATO Standardization Office (NSO), 2020. – 74 p.
6. Allied Joint Doctrine for the Conduct of Operations : NATO Standard AJP-3 / NATO. – Edition C Version 1. – Brussels : NATO Standardization Office (NSO), 2019. – 164 p.